

Název publikace: **Politická teorie multikulturalismu**

Autor: Pavel Barša

Vydalo: Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003, ISBN 80-7325-020-9,
2. vydání

Počet stran: 347 s.

Klíčová slova: identita, menšiny, multikulturalismus, komunitarismus, liberalismus, politické teorie, rasa, romská problematika

Brněnský politolog Pavel Barša se ve své knize „Politická teorie multikulturalismu“ zabývá tématem, které patří v současné době a jistě i v blízké budoucnosti mezi nejdiskutovanější. Zásahu na tom má především emancipace menšin v USA a evropské problémy s kulturní integrací neevropských přistěhovalců.

Problematika soužití různých etnických, náboženských, národních, rasových či sexuálních skupin vyvstala v podobě zápasů za uznání namísto předchozího společenského konfliktu v podobě zápasů o přerozdělování a je spjata především s procesy přechodu od industriální k postindustriální společnosti a s tím souvisejícími jevy informatizace a globalizace (i když podle Barši se již rozvoj kapitalismu odehrával na širším pozadí kolonialistického konfliktu kulturně-skupinových identit). Multikulturalismus nastoluje dva typy problémů: První se týká otázky, do jaké míry a v kterých podobách zajišťuje institucionální ohled na kulturní skupiny občanský mír a stabilitu. Druhý se týká vztahu těchto procedur k liberálně-demokratickým principům, tj. zdali „je skupinová diferenciací slučitelná s hodnotami individuální svobody, rovnosti a solidarity“. Úkolem knihy je faktograficky i filozoficky podpořit tezi, že „v situaci vyloučení určitých skupin může zajištění rovné svobody jejich příslušníků vést k zavedení skupinově diferencovaných politik a institucí“. Důsledné uplatnění těchto hodnot má vést k zohlednění těch, kdo z nich byli dosud vyloučeni, a znamená tzv. univerzalistický či liberální multikulturalismus.

Knihy je rozdělena do pěti částí, které popisují základní modely zvládnutí etnicko-kulturní plurality a prezentují argumenty politické filosofie. V první části - nazvané „Multikulturalismus v přistěhovaleckých zemích“ - autor popisuje politickou praxi a ideologické spory odehrávající se ve třech anglofonních přistěhovaleckých zemích - USA, Kanadě a Austrálii. Ve druhé části „Filosofická zdůvodnění multikulturalismu“ se věnuje diskusi středního proudu angloamerické politické filosofie v posledních dvaceti letech na pozadí debaty mezi liberály a komunitaristy. Třetí část „Politika rasy očima afroameričanů“ je věnována základním koncepcím hnutí amerických černochů, část čtvrtá „Kulturní identita v radikální politické teorii“ se věnuje radikálnímu křídlu angloamerické multikulturalistické politické filosofie a v páté části - nazvané „Evropský národní stát a menšiny“ - je rozebrán evropský multikulturalismus, včetně otázky aplikace politiky multikulturní integrace na soužití Čechů s Romy.

Ke druhé části zabývající se komunitaristickým a liberálním ospravedlněním multikulturalismu. Spor obou směrů koncentruje Barša do tří otázek. První - zda je důležitější právo nebo dobro. Druhá - zda etické účely formují jáství, či naopak jáství rozhoduje svobodně o účelech, které sleduje, a třetí - zda je jednotlivec prvotní ve vztahu ke společnosti. V odpovědi liberálů je „trojí rovnost – přirozeného jedince před historickou společností, univerzálně-rationálního jáství před partikulárně-kulturními etickými účely, nestranné spravedlnosti (či práva) před zvláštním dobrem“.

Komunitaristé tyto priority obracejí. „Povaha jednotlivců je dána identitou společenství, a každé já je tak již předem vymezeno kulturnědanou strukturou hodnot, zájmů a rolí.“ Z toho plyne, že společnost předchází jednotlivci a že jáství je definováno etickými účely, které jsou v dané společnosti pěstovány. S tím souvisí vztah spravedlnosti a dobra - spravedlnost není nikdy neutrálním rámcem etické plurality, nýbrž je vždy součástí společně sdílených představ o dobru a zlu a o společném dobru dané komunity, je vždy odvozena od zvláštní etické koncepce, tj. dobro předchází spravedlnosti.

Komunitaristické postoje ovšem Barša vzhledem k jejich konsekvencím nesdílí. Jeho snahou je obhajovat liberální multikulturalismus. Samotný fakt, že vazby člověka ke skupině jsou konstitutivní součástí jeho individuální identity a respekt k rovné důstojnosti každého jednotlivce, ještě nezakládají povinnost kulturní diference podporovat. Lidskost je prý lidem vrozená jako potence, podmínkou její aktualizace je příslušnost jednotlivce k určité kultuře. Uznání jedince a jeho identity pak s sebou logicky nese nutnost uznání kulturních forem, jež se na formování jeho identity podílely a od nichž je tedy jeho identita neodlučitelná. Pojem identity je v knize používán v různých kontextech. Jednou se o ní hovoří v kontextu jednotlivce jako o něčem, co předchází příslušnost člověka k sociální skupině, jindy se hovoří o identitě politické, kulturní či skupinové nebo o identitě utvářené v sociální interakci.

Pojem identity však Barša nijak nerozpracovává, což je, vzhledem k tomu, že s ním operuje v ospravedlnění svých teoretických východisek, poněkud nedostatek knihy.

Ve třetí části „Politika rasy očima afroameričanů“ Barša představuje základní politické alternativy hnutí amerických černochů, včetně problémových aspektů pozitivní diskriminace.

Čtvrtá část je nazvaná „Kulturní identita v radikální politické teorii“ a teorie zde představené jsou skutečně radikální. Na radikálech se tu plně odhaluje odvrácená tvář multikulturalismu - vyžadování státních zásahů, končící občas v socialismu.

Poslední, pátá část „Evropský národní stát a menšiny“ představuje evropskou praxi i teorii ve vztahu k menšinám, včetně kapitol o J. Patočkovi a českých Romech. Autor v této části představuje zkušenosti Velké Británie, Francie a Německa. V kapitole o Romech se potom Barša vyjadřuje k některým praktickým otázkám integrace Romů. Jeho návrhy a názory na řešení romské problematiky ovšem vyvolávají otázky a místy se dostávají do rozporu s jím představenou teorií. Na praktických otázkách se tu projevuje obtížnost celé problematiky.

Celkové hodnocení:

Autor se v knize opírá o své znalosti z oblasti multikulturalismu, a tak je tato publikace určitě přínosem pro české prostředí. Nemohu však říci, že se jedná o čtivou formu. Je psána spíše pro odbornou veřejnost, než pro laického čtenáře – složitá slovní spojení, velké množství používaných odborných pojmů, terminologie, cizích slov. Působí tak nesrozumitelně, nezajímavě. Ke čtivosti nepřispívá ani menší velikost písma a chybějící vysvětlení klíčových pojmů. Pouze obálka knihy, na které je použit výřez z obrazu Emila Noldeho - Exotické figury II, poutá pozornost svojí „barevností“, nikoliv obsah. Ten působí černobíle, tak, že se jedná více o popis multikulturalistických teorií, než o filosofické zdůvodnění multikulturalismu.

Recenzi zpracovala: Antonie Mališová

Lektor: PhDr. Petr Nesvadba, CSc.